

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БУШУУ

КъМР-ни Башчысы Ниццада терактда жоюлганланы юйюрлерине кыйгы сёз бергенди

«Арт жыл бла жарымны ичинде юч уллу терактны сынаган, алада кёп адамын да тас этген Францияда бу кюнледе болган бушууну юсюнден айтханда, биз барыбыз да терроризмча палах жалаңда бир кыйралныкы болмаганын, ол битеу тюз ниетли дунягъа къатылганын ангылайбыз.

Къырал башчыбыз Владимир Путин, жер жоюунда жамауатына айланып, ол санда

Бирикген Миллетлени Организациясыны трибунасындан да, терроризмге къажу кюрешде кюнню бирикдирге кереклисин бир кере айтып кыймаганды. Энди уа Франсуа Олланд бла французлу халкъ да аны ким да тюшюнорча эсгергендиде.

Бююнлюкде къургъакъ сёзлеге заманны къоратыргъа арталыда жарарыкъ туюлду, халкъла аралы терроризмге

къажу битеу дуняны кюнню бирикдирге керекди. Республиканы халкъыны атындан, кесим энчи да, уллу бушуу этгеними билдирип, ёлгенлени юйюрлерине кыйгы сёз берме. Ачыгъанла уа теркирек сау болуп, юйлерине къайтсынла», - дегенди Юрий Коков.

КъМР-ни Башчысы бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Кенгеш

Юрий КОКОВ :

Эм магъаналы борч - жаш адамланы радикал ниетлеге табына барыуларын тохтатыуду, право низамгъа бузукълукъ салыудан сакъланду

КъМР-ни Башчысы Юрий Коков терроризмге къажу комиссияны кезиулю жыйылуун Търныуауда бардырганды. Анда муниципалитетледе терроризмге къажу комиссияны ишлери сюзюлгендиде, «Терроризмге къаршы ишни юсюнден» федерал законнга тюзетиулеге къаралганды.

Кенгешни ача, Юрий Александрович профилактика мадарланы бирге толтурганларыны хайырындан республикада болумну тапандырыргъа къолдан келгенин чертгенди. Болсада жаш адамларыбызны экстремист халда этилген аманлыкълардан тыяргъа алыкъа онг чыкъмаганды. «Бизни шартларыбызгъа кёре, Къабарты-Малкъардан 125-150 жаш адам Сирияда халкъла аралы террорист организацияланы жанында уруш этедиде. Башчаланы да бу терс жолдан тыяргъа борчлубуз», - дегенди.

Республиканы Башчысы экстремизмни ниетлерин жайылуларына къажу иш магъаналыгын тас этмегенин, алай ол тийишли даражада толтурулмаганын, информация урушда аманлыкълар хорлагъанларын да чертгенди. Болумну тапандырыуда уа жеринде власть органланы борчлары уллуду. «Муниципалитетлени башчылары жаш тёлую юйретиде, аланы терс жолдан тыйыуда жууаплылыкъларын ангыларгъа керекдиде. Алай декабрьде биз Терроризмге къажу комиссияны жыйылуунда чыгъаргъан эсгертиуле алыкъа толтурулмагандыла», - дегенди ол.

Алгын жылла бла тенгешдиргенде, аманлыкъланы профилактикасы жаны бла муниципал программалагъа эмда экстремизмге къажу жумушлагъа бёлунген ахча кёбейтилгенин иги шартха санаганды.

Уяналаны Казим,

Ахыры 2-чи бетдеди.

Тюбешуу

Газ бла жалчытыуда эки жанлы бирге ишлеуно амаллары сюзюлгендиде

Тюнене Правительствону Юйюнде КъМР-ни Башчысы Юрий Коков «Газпром Межрегионгаз» ООО-ну баш директоруну орунбасары, «Россейни ипподромлары» ОАО-ну баш директору Николай Исаков бла тюбешгенди.

Республиканы газ бла жалчытыуучуну статусу тюрленгенин бла байламлы (хайырлануучулагъа газны сатыу жаны бла полномочияла 2016 жылда 27 июнда энди къуралган «Газпром Межрегионгаз-Нальчик» ООО компаниягъа берилгендиде) КъМР-ге газ жибериде эки жанлы бирге ишлеуно амаллары сюзюлгендиде. Энергоресурсла ючюн жыйышдырылган борчну телеуге не зат чырмау этгенине артыкъ-

да уллу эс бурулганды. Аны сылтауу регионнга отлукъну чырмаусуз жалчытыуу бла тюзюнлей байламлы болганы айтылганды.

Николай Исаков ат спорту андан ары айнытуу онгларын да билирге сюйгенди. Бусагъатда Къабарты-Малкъарны ипподромунда Россейни ог жаанын спорту ол тюрлюсюнден специалитле хазырлагъан арасын къуаргъа оноу этилгенди. Бююнлюкде республиканы школларындан 800-ден аслам окуучу тюрюген республикалы Сабий-жаш тёлую ат спорт школну кенгертиуно онгларына да къаралганды.

КъМР-ни Башчысыны
бла Правительствосуну
пресс-службасы.

Апгъышпау

Къуру бизни регионнга угъай, битеу къыралгъа да уллу къууанчды

Республиканы Парламентини бла Правительствосуну атларын Фестивальланы «NALCHIK-2016» халкъла аралы кинофестивальна къатышханланы эмда аны къонакъларын жорегимден кызыу алгъышлайла!

Юсюбюздеги жыл Россейли кинону жылыча белгиленеди. Къабарты-Малкъарны ара шахарында быллай уллу форуму биринчи кере бардырылганы къуру бизни регионнга угъай, битеу къыралгъа да къууанчлы иш боллугъуна, ата журтлу кинематографияны айнытууга себеплик этеригине, Россейни, узакъ эмда жууукъ тыш къыралланы белгили актёрлары, режиссёрлары бла да сейирлик тюбешуле бла эде къаллыгына бир ишеклим жокъду.

Бу кюнледе Нальчик бир

бирге оюмланы айтынуу, шёндюго киноискусствону айныууну, халкъла аралы маданият байламлыкланы кюнчлендируно амаллары бла онглары сюзюллюк, магъаналы борчла салынырыкъ уллу майданнга айланырыкъды. Фестивальгъа къатышханлагъа, аны къуаргъанлагъа, къонакълагъа да жангы жетишимле, хорламла, тынлыкъларыхатлыкълар тежейме.

Юрий КОКОВ,
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

Эм магъаналы борч - жаш адамланы радикал ниетлеге табына барыуларын тохтатыуу, право низамгъа бузукълукъ салыудан сакълалуу

Ахыры. Алпы 1-чи бетдеди.

«Алай бир-бир районлада аны ёлчмине проблеманы ауурлугъуна тенг тойюлдо. Экономика кытылыкны ангылайбыз, алай бюджетледе арт болжалга салырга жарамгаан жумушланы бла артадрак тамамларга боллук ишлени айырып, ахчаны алай кьоратырга керекди. Экстремизмге кьажуу иш а артыкда магъаналды», - деп кьошханды.

Юрий Коков бир-бир районлада, ахча бёлюннгенилик, аны тийишли жумушлага кьоратырга ашыкмагъанларын да белгилегенди. «Нальчикде, Бахсанда, Урван, Черек эм башха районлада аманлыкъланы профилактикасы жаны бла программааны толтурурга финансла бардыла, алай алыкы бир сом да кьоратылмагъанды. Сау жылны жукъ да этмей, ахырында уа ахчаны кьайры болса да берип кьыярга жарамайды. Былай болумда кьаллай профилактика толтурулукъ?»,- деп кьаты айтханды эмда жылны ахырында АТК-ны кезиулю жыйылыуунда ахча кьалай кьоратылганы сюзюлдо, эсепле этиликлерин белгилегенди.

Сёзюнде республиканы Башчысы социология тинтиуленни шартларын да белгиле этгенди. Кьабарты-Малкьарда халкыны 18,3 проценти аны юйлеринде, эплеринде, шахарларында терроризмге кьажуу операция боллугундан кьоркьгъанларын айтхандыла. Сорууга кьатышханланы жаргысындан кёбюсю уа (58 проценти) кьоркьуусулукълары сакъланганына ышанмагъанларын билдиргенди.

Халкы властьха ышанмагъаны а экстремизмни ниетлерин жайгъанла хайырлангы, жаш адамланы кеслерини жанларын тартханлай турадыла. «Сириягъа жузден кёп жашыбыз кетгенди, аны арасында ёлтюрюлгенле да бардыла. Алай аны саны азаймайды, ол а жоулгъанланы орунуна жангыларны келип, террорист организацияланы кьауумларын толтуруп тургъанларына шагъатлыкъ этеди», - дегенди ол.

Битеу бу затланы эсге алып, районлада, элдеде хар адам бла да энчи ишлерге, радикал ниетле жангыла бла ангылатыу иш бардырырга кереклисин белгилегенди Юрий Коков. Ол элдеде тири, туугъан журтлары ючю жууапплылыкъны ангылагъан адамлагъа таянырга, ала бла бирге ишлерге чакьырганды.

Ызы бла Элбрус, Чегем районлада эмда Нальчик шахарда терроризмге кьажуу муниципал комиссиялары ишлери сюзюлгенди. Аны башчылары **Уналаны Казим**, **Арсен Алакаев** эм **Артур Текушев** айтханларча, комиссиялары ишлерини планлары жарашдырылгандыла. Аслам магъана экстремистлени кьауумларын толтурулукъларына кьоркьуулу жаш адамла бла адрес ишге бериледи. Районлада терактладан кьорууланырга борчу объектледе кьоркьуусулукъ кьалай сакъланганы юсюнден да айтхандыла.

Сёз ючюм, Элбрус районну башчысы Уналаны Казим билдиргенича, районда 175 объектден 140-ны кьоркьуусуз паспортлары бардыла, ол санда битеу санаторийли да. Район бөлунданы сакълалуу энчи магъана бериледи, мында видеокамерала салынгандыла, от тюшюуге кьажуу сигнализацияла орнатылгандыла. «Биогонлюкде 24 объект ахырга хайырланылмайды», - деп кьошханды ол.

Экстремизм эм терроризм бла байламлы законлагъа бузукълукъла этгенлери ючюм суюдно оноуу бла жууапха тартылып, эркин болгъанла бла профилактика тюбешиле кьураладыла. Терроризмге кьажуу энчи операцияланы кезиуонде ёлтюрюлген аманлыкъчыланы юйюрлерине, алада ёгсен сабийлеге болушлукъгъа, аны жамауат жашауу сингдириуге энчи эс бурулады.

Докладлагъа тынгылап, Юрий Коков республикада спорт, физкультура бла кьореширча онглары уллу болгъанын белгилеп, хар шахарда, элде да спорт майданла, футбол ойнарча жерле ишлетирге кереклисин белгилегенди. «Жаш адамланы эркин заманларын кьурамасакъ, биз экстремизмни хорлаялыкъ тюйюлдо. Бизни бек иги юлгюбюз барды - футболдан Европаны чемпионатында Исландияны командасы. Бу кьыралда жаш адамланы арасында игичилик кенг жайылып, миллет тас болуп бара эди.

Власть а аны тохтатыу ючюм, сауулукълу жашауу ниетлерин жаярга, жаш адамланы спортха, футболгъа эслерин бёлюрге уллу кыйын салганды. Биогонлюкде уа жаш адамланы арасында игичилик жокъ этилгенди, аны бла бирге уа миллет да бирикгенди. Биз а нек хайырланалмайбыз аны сынауларын?» - дегенди.

Юрий Александрович Правительствону башчысы **Мусукланы Алийге** аны ахырына дери битеу шахарлада кёп кьатлы юйени арбазларыны, элдеде орамланы болумларын тинтип, алада спорт эмда футбол бла кьореширча майданла, сабийчилик соруча жерле кьурау жаны бла республикалы программа жарашдырырга буюрганды.

Кенгешде 2006 жылда 6 мартда чыгарылгъан «Терроризмге кьаршы ишени юсюнден» 35-ФЗ номерли Федерал законга кийирилген тюзетиулеге кьаралганды. КьМР-ни толтуруучу власть органларыны экстремизмни профилактикасы эмда жаш тёлю политиканы жашауда бардырыу жаны бла ишлерин бирге келишдириуно вопрослары жаны бла министр **Залим Кашироков** айтханча, анда сёз федерал, регион эм муниципал власть органланы арасында полномочияланы юлешуино юсюнден барады.

Залим Карачаевич дагыда НАК-ны 2015 жылда 13 октябрде бардырылгъан кенгешинде этилген эсгертиуле кьалай толтурулгъанлары юсюнден да доклад этгенди. Анда сёз тер-

роризмни профилактикасында граждан обществону институтлары эм бизнесни онглары хайырланууно эмда бу ишни игилендириуно мадарларыны юслеринден баргъанды.

Докладчы айтханды, ветеранланы советлери, миллет-культура арала, излеу-тинтиу отрядла, Жамауат палатада жаш тёлю совет артыкда тирдиле. Алай бу ишге политика партияла алыкы артык уллу эс бурмайдыла. Арт кезиуде уа республиканы Муслийманларыни дин управленийсы да ишин тирдиле. Аны келечилери вузлада, школада да жаш адамла бла тюбешиле бардырадыла, аны сорууларына жууапла бередила.

Болсада алыкы муслийман жамауатны бирикдирге кьолдан келгенди. «Мен акьыл этгенден, управленийны даражасын кётюрюрге керекди. Биринчиден а, аны уставын жангындин тинтип, ислам диннге келишмеген статьялары кетирге тийишлиди, ала муслийманланы арасында даулашла туудурадыла. Сёз ючюм, кредит бла байламлы жорукъланы», - дегенди ол.

Жыйылыунда КьМР-де ич ишле министрни орунбасары **Казбек Татуев** да сёлешгенди Ол а акьылбалык болмагъанланы экстремист эм террорист халда этилген аманлыкълардан тийиуно юсюнден айтханды эмда «Защита» оператив-профилактика операцияны эсеплери бла шагъарей этгенди.

Полицияны келтирген шартлагъа кёре, республикада экстремизм эм терроризм халда аманлыкъла этгенлери ючюм 38 адам излеудели. Жылны аллындан бери бандит кьауумланы эки башчысы жокъ этилгенди, 33 аманлыкъчы тутулганды. «Тинтиулен ачыкъланганыча, экстремист ниетле жангыланы асламы 18-35-жыллыкъ адамладыла, аны асламыны бийик неда орта профессионал билимлери бардыла. Кёбюсю уа кьолай юйюрлендиле», - дегенди докладчы эмда бандитлени тизинлеринде акьылбалык болмагъанла ачыкъланмагъанларын чертгенди.

Жыйылыуно ахырында Юрий Коков энчи операциялада ёлтюрюлген аманлыкъчыланы сабийлерине энчи эс бурурга кереклисин белгилегенди. «Власть органла алагъа болушурга, сакъ болуругъа, жамауат жашауу сингдириуге керекдиле. Биз аны жюрелерине жетсек, жаланда ол заманда сакълаялыкъбыз терс жолдан», - дегенди эмда жеринде власть органланы бу ишге эс бурурга чакьырганды.

Кенгеш хар вопрос бла да байламлы эсгертиуле кьабил кёрюу бла бошалганды. Аны ишине баш федерал инспектор **Владимир Канунников**, право нызамны сакълалуу органланы, следствие структураланы эм прокуратураны кьуллукъчулары да кьатышхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Селяланы Расулну жашы Алийни Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членини кьуллугъуна салыуно юсюнден

Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны **БЕГИМИ**

2016 жыл 13 июль Нальчик ш. №142/1-5

«Россей Федерацияны гражданларыны айыруу эркинликлерини эмда референдумгъа кьатышырга эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» 2002 жылда 12 июньда чыгарылгъан 67-ФЗ Федерал законну 20-чы, 22-чи, 26-чы статьяларына, «Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясы юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы 2003 жылда 18 февральда чыгарылгъан Законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна, «Кьабарты-Малкьар Республиканы жер-жерли айыруу комиссияларыны юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы 2003 жылда 8 январьда чыгарылгъан 1-РЗ номерли Законну 2-чи статьясына, Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны «Будайланы Мунинни жашы Шамилни Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны

кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членини кьуллугъундан эркин этуино юсюнден» 2016 жылда 7 июльда чыгарылгъан 141/1-5-чи номерли бегимине тийишлиликде Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясы **бегим этеди:**

1. **Селяланы Алийни жашы Расулну** Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членине салырга. Ол 1985 жылда туугъанды, бийик профессионал билими барды, комиссияны кьауумена аны СПРАВЕДЛИВАЯ РОССИЯ политика партияны Кьабарты-Малкьар регион бёлюмю кёргозгенди.

2. Бу бегимни асламлы информация органла басмаларга эмда Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны Интернет сайтына салырга.

Айыруу комиссияны председатели В. М. ГЕШЕВ
Айыруу комиссияны секретары ЖАППУЛАНЫ М. Х.

Жаппуланы Магометни жашы Тенгизни Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членини кьуллугъундан эркин этуино юсюнден

Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны **БЕГИМИ**

2016 жыл 13 июль Нальчик ш. №142/2-5

«Россей Федерацияны гражданларыны айыруу эркинликлерини эмда референдумгъа кьатышырга эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» 2002 жылда 12 июньда чыгарылгъан 67-ФЗ Федерал законну 29-чу статьясыны 6-чы пунктуна «а» подпунктуна, «Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясы юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы 2003 жылда 18 февральда чыгарылгъан Законну 2-чи статьясыны «е» пунктуна, «Кьабарты-Малкьар Республиканы жер-жерли айыруу комиссияларыны юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы 2003 жылда 8 январьда чыгарылгъан 1-РЗ номерли Законну 4-чо статьясыны 2-чи кесегини «а» пунктуна тийишлиликде Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны **бегим этеди:**

1. Кандидатурасын «Жашилле» уроссейли экология партияны Кьабарты-Малкьар Республикада регион бёлюмю кёргозтген **Жаппуланы Магометни жашы Тенгизни** кесини тилеги бла Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членини кьуллугъундан полномочиялары тауусулгъуну эркин этерге.

2. Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьаууменда бош болгъан жерге кандидатура кёргозткюу башланганы юсюнден билдирирге.

3. Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны информация билдириуно текстин кьабил кёрюрге (ол кьошулады).

4. Бу бегимни асламлы информация органла басмаларга эмда Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны Интернет сайтына салырга.

Айыруу комиссияны председатели В. М. ГЕШЕВ
Айыруу комиссияны секретары ЖАППУЛАНЫ М. Х.

Кьашакъ

Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясыны

2016 жылда 13 июльда чыгарылгъан

142/2-5-чи бегими бла кьабил кёрюлгенди

Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьаууменда бош болгъан жерге айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членине кандидатураланы кёргозткюу башланганы юсюнден информация билдирирге

Элбрус жер-жерли айыруу комиссияны кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан членини полномочиялары болжалангандан алгъа тохтатылгъанлары бла байламлы эмда «Россей Федерацияны гражданларыны айыруу эркинликлерини эмда референдумгъа кьатышырга эркинликлерини баш гарантияларыны юсюнден» Федерал законну 26-чы статьясыны 6-чы пунктун башчылыкъгъа алып, Кьабарты-Малкьар Республиканы

Айыруу комиссиясы Элбрус жер-жерли айыруу комиссия кьол кётюрюрге эркинлиги болгъан жангы членине кандидатураланы кёргозткюу башланганы юсюнден билдиреди.

Документле бу билдириу басмалангъан кюнден башлап 10 кюнню ичинде бу адрес бла алынадыла: **КьМР, Нальчик ш. Ленин пр., 27-чи номерли юй, 151-чи каб., тел. 40-64-96, 40-26-88.**

Кьабарты-Малкьар Республиканы Айыруу комиссиясы.

ЖЫЙЫЛЫУ

Тау этекле терек бахчалагга тап жарашадыла

Чегемде КЪМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары- эл мюлкно министри Сергей Говоровну башчылыгы бла жыйылыу кыралганды. Ол тийрени тау жерлеринде бла этеклеринде терек бахчаланы айнытууга жораланганды. Анга районну администрациясыны башчысы Артур Текушев, элени таматарлары, вузланы ишчилери, эл мюлк организацияланы келечилери, арендаторла эмда башчала кыатышхандыла.

Жыйылыуда сюзюлген соруну кыйматлыгыны юсюнден КЪМР-ни эл мюлк министри орунбасары

Тимур Вадахов толу хапарлаганды. Ол айтханга кере, бюгюнлюкде терк айныгган бахчала орнатылсала, иги боллукьду. Жангы мюлк комплексни ишлетирге уа техника эм технологияла да бардыла.

Республиканы терек бахчачылыгыны тарыхындан башлап, бюгюнлюкде ёсдюрюлген сортлагга кыалай кыралганын, бёлюмде не проблемала болгъанларын эл мюлк илмуланы доктору, КЪМКЪАУ-ну профессору Рашид Коксов айтханды.

Тау этекледе тереклени ёсдюрююню энчилигини юсюнден а СКНИИГПС- ни дирек-

тору Владимир Бербеков билдиргенди. Ол белгилегеннге кере, бийик жерледе таза хауаны аслам болгъаны бла кюнню иги тийгени ючюн анда ёсген жемиш тереклеге, гриб журуула азырак жугъадыла. Ол шарт а дарманлагга кеп ахча кыоратмачча себеплик этеди.

Андан сора да, жерледе ёсдюрюлген бахчала республикада эл мюлкно айнытууга, аш-азыкк жаны бла кыоркыууну азайтыргга, социал-экономика болумуна да тапталдырырча себеплиди.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

АЙЫРЫУЛА-2016

Политика партияланы бла регистрация этилген кандидатланы эслерине

«Къабарты-Малкъар» ВТК кырал казна учреждение политика партиялагга эмда Россей Федерацияны Федерал Жыйылыууну Кырал Думасыны жетинчи чакырылыууну депутатларына регистрация этилген кандидатлагга 2016 жылда 20 августдан 2016 жылда 17 сентябрьде жер-жерли заман бла

00 сагъатха дери кюн сайын ишчи кюнледе айырыула аллы агитацияны бардырыргга хакъ бла эфир заман берирге хазыр болгъанын юсюнден билдиреди.

«Къабарты-Малкъар» ВТК-да айырыула аллы агитация бла байламлы хакъ бла этилинген жумушланы багъалары былайды:

СМИ-ни аты	Ыйыккы кюнлери	Кюнню кесеги	1 минутну багъасы (НДС-сиз) 3.000 сом
«Къабарты-Малкъар» ВТК ГКУ (МИР-24) телеканалда	Баш кюн	эрттенликде	в\ролик -1 мин -1080 сом
		ингирликде	в\ролик -1 мин -1560 сом
	Геуюрге кюн	эрттенликде	в\ролик -1 мин -1080 сом
		ингирликде	в\ролик -1 мин -1560 сом
	Бараз кюн	эрттенликде	в\ролик -1 мин -1080 сом
		ингирликде	в\ролик -1 мин -1560 сом
Орта кюн	эрттенликде	в\ролик -1 мин -1080 сом	
	ингирликде	в\ролик -1 мин -1560 сом	
Байрым кюн	эрттенликде	в\ролик -1 мин -1080 сом	
	ингирликде	в\ролик -1 мин -1560 сом	

Радиода айырыула аллы агитация бла байламлы хакъ бла этилинген жумушланы багъалары былайды:

СМИ-ни аты	Ыйыккы кюнлери	Кюнню кесеги	1 минутну багъасы (НДС-сиз)
«Къабарты-Малкъар» ВТК ГКУ Радио (FM-99,5 частотада)	Баш кюн	кече, кюн да	360 сом
		Геуюрге кюн	кече, кюн да
	Бараз кюн	кече, кюн да	360 сом
		Орта кюн	кече, кюн да
	Байрым кюн	кече, кюн да	360 сом

Билдирги

Кырал Думагга депутатланы айырыу кампаниягга кыатышханлагга

«РФ-ни Федерал Жыйылыууну Кырал Думасына депутатла айырыу юсюнден» Федерал законну 57-чи статьясыны 11-чи пунктуна тийишликде «Заман» газетни редакциясы кырал казна учреждение политика партиялагга эмда айырыулагга кыатышыргга эркин болган регистрация

этилген кандидатлагга айырыула аллы агитацияны бардырыргга 600 квадрат сантиметр ёлчөмде басма жер хакъсыз эмда хакъ бла бёлюрге хазырды. Хакъ бла берилген басма жерни 1 квадрат сантиметрини багъасы 100 сомду.

Тийиш

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысында Эксперт-аналитика советни председатели Пшикан Таов "Заман", "Адыге Псалз" эмда "Кабардино-Балкарская правда" газетлени баш редакторлары Аггаланы Жамал, Мухамед Хафиц эмда Арсен Булатов бла тюбешгенди. Бу ишни кезиуонде сагъынылган органны республиканы жерлерин хайырлануу амалларын тохташдыруу бла байламлы рекомендацыйларын жарашдырууну, адамладан, специалистледен аны юсюнден оюмларын билиуно эмда мында басма изданила не магъананы тутханларыны юсюнден сёлешингенди.

Жерлени арендаггамы берирге огъесе приватизациямы этерге?..

Жер жаланда бизде угъай, битеу дунияда да эм багъалы ырысыгга салналганына ишек жокъду. Ол себепден аны иелиги, хайырлануу амаллары бла байламлы кыауыгала, даулашла не заманлада да таркыймайдыла.

Бизни республикада жерле бла байламлы тынгылы политика кырамай амал жокъду, дейди Пшикан Таов. Бу проблема жаланда Къабарты-Малкъар бла чеклени кылады деген да тюз туюлюду, ол саулай Россейде да барды. Аны тамыры уа, баям, онтогузунчу ёмюрде окъуна башлана болур деген оюмун да билдиреди.

«Бюгюнлюкде бизни республикада эл мюлк жерле адамлагга узакъ болжаллы

арендагга бериледиле. Аны приватизация этерча аллай мадар кыуаргга керекди деп айтханланы саны да кепидо. Алай ол тюз оноу болурму, анга артда сокъураныргга тышмезми», - дегенди Таов. Юлгоге ол быллай шарт келтиргенди: айныгган тыш кыраллада эл мюлк продукцияны 70-80 процентин уллу мюлке бериле. Ала уа арендагга алгъан жерледе урунадыла.

Хау, адам кесини иелигинде болган мюлкге тынгылы кырайды, анга сёз жокъду. Приватизацияны сайлагъанла да айырыуларыны тюзлюгоне шагъатханы келтиредиле. Алай жер кыралны иелигинде кыалып, иш кёллюлеге арендагга берилгенде, аны да кыйматлыгы бийик болгъанын, кыралгга, бизнес бла кюрешгенлеге иги хайыр кыалганын да башындагы юлгоно юсю бла кёрюрге боллукъду.

Тюбешиде Пшикан Таов бу сферада приватизацияны артык жаратмагъанын жашырын этмегенди. «Баям, хар кимни да эсинде болурла озган ёмюрно токъсанынчы жыллары, кыауум тири «шубъла» кырал мюлкно нечик терк чач-тук этгенлери да. "Ваучерле" деген сёзюно уа унутханмысыз?..

Кыралда кеп жылланы ичинде тохташдырылган бир социал-экономика болум олсагъат окъуна башхасына тюрленген эди. Халкъ анга юйренмегенине, армау болуп кыалганына не сейир... Сагъынылган адамла уа аны келери сейирлерине бек терк хайырлангандыла», - дегенни айттып, приватизация деген тюз жол да болур, ким биледи, алай анга аз-аздан келирге кереклисин энчи чертгенди.

Айтылган кезиуде бизни республикада колхозланы бла совхозланы жерлери муниципалитетлеге берилген эдиле. Алай бу оноуну хайыры бла жер-жерлени бюджетлерине аслам ахча тюшеди деп айтырча

уа туюлюду. Юлгоге бир-бир кюншу регионлада, сёз ючюн, Ставрополь эмда Краснодар крайлада ол жерле мюлккени кеслеринде кыалгандыла. Юлшоле этили, урунганлагга арендагга берилгендиле. Аны хайыры бла берген, алгъан да фаида тюшюредиле, элени кеслеринде уа ишсизлик да азаяды.

Аггаланы Жамалны оюмуна кере, бу регионлада сынаугга да тынгылы эс бурургга кереклисе ишек жокъду. Алай дагыда жерни арендагга беруу бла кыалуу неда приватизациягга чыгъарыу вопросланы кесибизни республикада болумгга кере алай тамамларгга тийишлиди. «Ол да алай, дагыда мында, аладача, аллай бир кыауар жер болмагъанын да эсге алыргга керекди», - деп кыошханды ол.

Мухамед Хафиц сагъынылган реформаны аллында кеп сабанланы бир-бирде законсузлукъ мадар этип бийлегенлеге да оноу этмели жарамазлыгын белгилегенди. «Элдеде жашагъанлар келмеймидиле ала ким болгъанларын, ала ыразымдыла дейсиз иш быллай кыралганына. Бютюнда ол сабанланы иги кесеги бир торлю хайырланмай бошуна турганын да айтсакъ», - дегенди ол.

«Эртте, кеч болса да, бизни республикада жерлени хайырлануу не халда болгъанын тынгылы тохташдырмай, аны бла байламлы реформаны бардырмай боллукъ туюлюду. Хау, ол кыйын ишди, алай ансыз амал жокъду. Бу жумушну тамамлауда хар кимни оюмуна да эс бурургга керекди», - дегенди Пшикан Таов тюбешуино ахырында. Ол басманы бу жаны бла советге билеклик этерге, окъуучулагга ишни болумун билдирирге, аланы оюмларын да ачыкларгга чакъырганды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Кьонакьбайлыкь

Солурукьдула, шүёхла табарыкьдыла,
ана тиллерине юйренирикдиле

Жыл сайын бизни республиканы солу лагерьерине, турист базаларына, санаторийлерине тыш кьыралладан, ол санда Иорданиядан, Сириядан, Тюркден, Израильден да, кеп кьызыкьла бла жашчыкьла келип, саулыкьларын кючлендирип, орус, кьабарты, малкьар сёзлеге да юйренип, кеслерине шүёхла да табып кетедиле. Ол ахшы иш төреге айланганды.

Ма бу кюнде да Иорданиядан онбир кьыз бла жаш келгендиле. Алагьа Долинскде «Горный

родник» санаторийде кьуанчлы тюбешиу кьурагьандыла.

«Кьонакьларыбыз мында бир ыйыкьны турлукьдула. Бек кичисине он жыл болады. Кьызчыкьла бла жашчыкьла «Хасса» жамауат организацияны тилеги бла Нальчик, Бахсан шахарлада эмда Урван районда юйорледе жашарыкьдыла. Ол а сабийле кьабарты тилде сёлешсинле деп этиледиле. Тыш кьыраллада жашаган ата журтлуларыбыз аны иги биледиле, алай ёсюп келген төлю уа унута баргьанына

жарсыйдыла таматала,- дегенди КьМР-ни Граждан обществову институтлары бла байламлыкьла кьурау эмда миллетлени ишлери жаны бла управлениясыны башчысы Анзор Курашинов.

Дагьыда, ол айтханыча, кеп да бармай республикагьа энтта да Тюркден, Кьзахстандан да малкьарлы кьызчыкьла бла жашчыкьла келликдиле. Ала да юйорледе турлукьдула, ана тиллерине терен тошонюрге онг табарыкьдыла. «Биз алгьаздан окуна хар юйорню адамы бла тюбешгенбиз, кьонакьлагьа кеслерине сабийлеринден башха болумла кьурамазларын да тилегенбиз. Бизни умутубуз кьалай толгьанын а ыйыкь озгьандан сора билербиз», деп кьошханды управленияны башчысы.

Санаторийде кьонакьлагьа столла кьурашдыргьандыла, конфетле, кегетле, татлы эмда гара суула да салгьандыла. Концерт программа да кьоргюзтгендиле.

«Бу иш Россейни халкьларын бютон бирикдир, миллетлени араларында байламлыкьны кючлендирип мурат бла кьура-

гьанды. Кьабарты-Малкьарда шүёхлукьда, бир бирлерин ангылап кеп халкьланы келечилери жашайдыла. Ата- бабаларыбыз а кьонакьбайлыкьны бек сыйлы кьргендиле, ол төре, төлюден төлюге ётүп, сакьланырына кьайгьыргьандыла. Биз, ма анга кертичи бола, Иорданияда Хамза бек Аль Хусейнни атын журюттен черкеш школда окугьан, Амманда эмда Уайд Сиреде жашагьан сабийлени кьонакьгьа чакьыргьанбыз.

Ала мында шүёхла табып, байламлыкьланы жашагьан ёмюрлеринде кьаты сакьларыкьларына, анга себеплик этериклерине да ийнанам, дегенди республикада «Адыгь Хасэ» жамауат организацияны таматасы, «Адыгь псалъ» газетни баш редактору Мухамед Хафи-

це. Андан сора ол иорданиячы сабийлени барына да энчи белгилери бла акь кёлекле, бёркле, Исхакь Машбашны китапларын да саугьагьа бергенди.

Ызы бла хар кьонакьны бла кьонакьбайны бир бири бла танышдыргьандыла. Иорданиядан келгенле жыйылгьанлагьа кеслерине юслеринден да хапар айтхандыла.

Тюбешиу эсде кьалырча болур ючюн а, Сабина Аренголиць, Айдамир Кештов, Алим Березгов эмда Руслан Карданов кьолдан келгени амагьгьандыла. Алары жырлагьанларын, теспегенлерин бек жаратханларын залда олтургьанла толкьун кьарсла бла билдиргендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СЫНАУ

«Чыгьармачылыкьгьа сейирлерин кьозгьаргьа кюрешибиз»

Тырныауузда Мокьаланы Магомет атлы сабий эм жаш төлю чыгьармачылыкь арада «Метеор» клуб ишин кеп жылланы жетишимли бардырады. Школчула ары не заманда да сойюп журюйдюле. Анда ала техника- чыгьармачылыкь жаны бла билимлерин ёсдюредиле. Клубну ишини юсюнден биз араны устайы Валентина Иванова бла ушакь этгенбиз.

- Валентина Григорьевна, сизде кьаллай бир сабий окуйду?

- Былтыргьы окуу жылда клубха жюз бла сексен сабий журюгенди. Ала кьошакь билимни «Начальное техническое моделирование», «Ракетомодельное», «Авиамодельное», «Дизайнер», «Я познаю мир», «Юные леди» деген сабий биригуледе аладыла. Билим беруу а хазырау-техникалы, спорт-техникалы, производство-техникалы эм практика жаны бла бардырылады.

- Кьыйналмай окутурча хар зат да жетишемиди?

- Бюгонлюкде хар биригуу да мебель, инструмент, оборудование дегенча окуугьа керекли затла бла жалчытылыныпды. Сабийлени сайлагьан устакьчыларына кёре, энчи китапла, пособияла эм башха басма материалла да бардыла. Билим

«Метеор» клубну музейинде.

беруу жаны бла программа жыл санларына кёре бардырылады. Анга кёре, окуучула аз-аздан кьыйыныракь материалла бла шагьырейленедиле. Теориягьа эм сынау ишге да сагьатла бериледиле. Жаш адамла хазырларыкь ракеталарыны, планерлерини эмда башха учуучу аппаратларыны суратларын кьагьытда ишлерге, станокла-да жарашдырыгьа, техника терминлени да тюз айтыргьа юйренедиле.

- Озгьан окуу жыл кьалай ётгенди?

- Ол жетишимли болгьанды дернады. Эм башы уа - сабийле артда жашауларында да хайырланырча билим алгьандыла. Окуучуларыбыз конкурслагьа, эришмуге да тири кьатышхандыла. Ол шарт а, сёзсюз, аланы чыгьармачылыкь ишге сейирлерин бютон кьозгьарыкьды.

- Окуучуларыгьыздан айырып белгилерчалары да болурла?

- Биринчиден, Ангелина Бадамшинаны бла Милана Дильманни айтыргьа боллукьду. Ала «Новогодние забавы» деген халкьла аралы конкурсда хорлагьандыла. Хаджиланы Даут да «СИГМА» конкурсну республикалы кезиюнде биринчи жерни алгьанды. «Мамина колыбельная», «Религия и толерантность» деген эришиуледе уа Мирзоланы Сальма, Сагид Мусаев, Ангелина Бадамшина эм Милана Дильман экинчи бла ючюнчю жерлеге чыкьгьандыла. Арада бардырылгьан башха конкурслагьа да окуучуларыбыз тири кьатышадыла.

- Бирси жылда окуучуларыгьыз ракетомодельный спортдан алчы жерлеге тийиш болуп тургьандыла. Шёндюгю болум а кьалайды?

- Жарсуйгьа, ачха жетишемегени хатасындан быйыл спортну бу тюрлюсюнден СКФО-да бла Россейде бардырылгьан эришиулеге кьатышалмагьанбыз. Болсада кьарыуубузгьа кёре, кесибизде сахар аралы эришиуле кьурагьанбыз. Ол проектти эсеплерине кёре, бу жаны бла хунерлилени айыргьанбыз. Келлик заманда конкурслада да алагьа таньыргьа боллукьбуз.

- Мен билгенден, сиз жаламда билим беруу бла чекленип кьалмай, юйретиу ишге да уллу эс бурасыз?

- Кертиди, бизде ишлеген устала сабийлени араларында Ата журтларына сойимеклик, тенглик, шүёхлукь дегенча сезимлени кючлеуге да аслам эс бурадыла.

Окуу жылны ичинде «Что нового мы узнали о технике», «Чему мы научились в кружке», «Знай и умей», «Жизнь без вред-

ных привычек», «Мы против наркотиков», «Мы против терроризма» деген темалагьа лекцияла бла ушакьла, «Спешите делать добро», «Учимся говорить «Спасибо!», «Чистый город» деген акцияла да бардыргьанбыз.

Космонавтиканы кюнюнде уа окуучуларыбыз Тырныауузу 5-чи номерли гимназиясында кьонакьда болуп, тенгери бла бирге кеслери ишлеген ракеталаны кёкге жибергендиле.

- Сабийле клубха сойюп журюрча кьаллай амаланы хайырланасыз?

- Ол умут бла клубда ачыкь эшиклени кюню кьуралады. Мында бёлюмлени иши бла шагьырейленерге, музейде окуучуларыбыз кьурагьан ракеталаны, планерлени, кемелени, машиналары эмда башха техниканы макетлерин кьюрге онг барды. Сабийлени кьошакь билим алыуларына аталары бла аналары да себеплик этедиле. Сёз ючюн, «Метеор» клубну жашауна тири кьатышхан абданланы санында Тебердиланы Омарны, Теккиланы Юсуфну, Кирилл бла Мария Анисимов-

Сабий биригуулени биринде дерс баргьан кезиу.

ланы эм Екатерина Нагинаны сагьыныргьа тийишлиди.

- Клубда ишлеген усталакь юсюнден айтсагьыз эди.

- Мында ишлерин билген, сойген адамла урунадыла. Сабийлеге жангы зат юйретир ючюн кючлерин аямайдыла. Алары арасында уллу сынаулары болганла да бардыла. Ракетомодельный кружогуубузгьа башчылыкь этген Гуданаланы Юруслан эки жылдан усталакь жолуу 50-жыллыкь юбилейин белгилерикди. Башха бёлюмледе да Наталья Симонова, Руслан Бишенов, Марина Эльдарова, Мадина Хоконова иги кесек заманы жетишимли ишлеп, атларын иги бла айтдыра келедиле.

Жай солуу кюнден сора клуб, ишин андан ары бардырып, сабийлени чыгьармачылыкь жашырынлыкьлагьа тошондюрюрге кюреширикди.

Ушакьны Анатолий ТЕМИРОВ бардыргьанды.

Унутулмазлык

Таулу картоф

Кеси кесими таныганы биз Шалушкада жашайбыз. Не заманда да баха этиубозно кыймайбыз. Элими топурагы да игиди, анда айнымаган зат жокчу. Бадыйражан терек да ёгенди бизни бахчабызда, ол 12 килограммга дери кетет берип турганды. Жаланда хяярланы сегиз тюрлю урлугун себиучо эди анам. Бир кере уа ауулугту отуз килограммга жетгени да битдирген эди. Тахталарыбызда турма, наша, хобуста, кудору да кеп болуучудула.

Картофну уа ненча тюрлюсюн салып турганыбыз! Кырккюнлюк, американка, кызыл роза, москва, столовый, голланд, синеглазка, мажестик, брунел. Анам нени да былай аз тюбеген тюрлюлерин ёсдюорге ёч эди. Манга да андан ётгенди бу тартынуу. Мени бахчамда чын лимон, киви, кыра нанык, мароко, балли тенгли бир болган дугуум... дагыда кеп зат барды.

Бир кере, 1944 жылы кыш айлардан биринде, анам Нальчикден картоф алып келеди – акь, уллу, узун, алмача сыйдам. Ол бишген да терк эте эди, кеси да асыры татылудан, анамы бахчабызда аллай картоф салгыгы келди.

Аны Нальчики базарында жашауу келген бир киши сата эди. Малкырадан, Сагид деп. Анам аны соруп, мени да алып, Тёбен Чегемге тебиредик. Сагидни тапдык, жумушубузну да айтдык. Ол таулу киши бизни юйге чакырды, юй бийчеси терк окуна аллыбызга хычин этип салды, айран бла сыйлады. Мен ол кюн хычинни татыуун биринчи билгенме. Юй тамата, чыгып кетип, бир челек картоф алып кайтды. Анам ахчасын береме дегенде, унамады.

– Мени юйюм санга базармы болганды!? – деп тохтады. – Салгыыз. Бек кыуаныркыма, анда, тюз жерде, ёссе.

Юйде биз урлукну жылы жерде тутуп, чирчик этдирип, алай салган эдик мартны аягында. Ол кезинде анамы жиягыны эсимдеди.

– Картофлары бизде кыалы, иелери уа уа узакгыга кетдиле. Кёчюрюп ийдиле ол иги адамланы, – деп жарый эди ол.

Жыл сайын урлукгыга ол чегем картофну игилерин айырып турдук. Биз анга таулу картоф деп атаган эдик. Ол, таудан келгенине кырамай, бизде да бек алапат тирлик берип турду. Башха тюрлюсюн а анам бла мен жаланда бу да болсун деп сала эдик. Бир ненча жылдан картоф ууакгыга айланп кыалычусу белгилди. Бу уа жылдан жылга игиден-иги болуп бара эди.

Ол чакьдан иги кесек заман озьгандан сора, 1973 жылда, таулу картофну урлугун иелерине кыйтарырга эсиме тошуп, ишлеген жеримде янкойчу устазлагга келтиреме. Аланы хар бирини да алапат бахчалары болганын билеме. Саугамы келтирип, аны юсюнден бу хапарымы айтханымда, нёгерлерим кылай кыуанганлары эсимдеди. Урлукну юлешедиз. Арта Бёзюланы Хасан, мени тилеги ми толтура, аны Тёбен Чегемде жашаган Малкыралга тапдырганын айтхан эди.

Геннадий КОММОДОВ.

Биринчи студия

Юч нюрлю жан Жаболаны Мариям, Бачиланы Куля бла Рахайланы Люба колхоз-совхоз театр студияны бошаган биринчи актрисаладандыла. Анда юйренип чыкьган кыуум тау элге саулай да 51 кере баргандыла, спектакльне кёргозте. Алагга кыраган адамланы саны да, бирге кыошанда, 20 мингге жетгенди. Жамауат сакьлай эди таулу жашла, кызыла да ана тилде чынтты миллет спектакльни сахнага чыгарлыклары.

айыны 8-чи кюнюнде, эзде болмай турганлай, зорлу сюрюн жетди.

Актёрларыбыз, драматургларыбыз – урушда, актрисаларыбыз – сюрюнде. Малкыар кырал театры эшиги жабылды.

Оккупацияны, кёчюнчюлюкню да ачылыгын сынаган актрисаларыбыз... Аланы барыны да ёз жашаулары андан ары кыалай кыралганларын мен энчи алып айталам, алай Жаболаны Мариямны юсюнден эсимде кыалган бир затла уа бардыла. Ол

чыкьдык. Мариям Асланчыкыны анасыны кыолуна жетдирип муратда сабий бла бирге Янкойга жау атланды. Кыайда ашыгы, кыайда солуй, бирде алгга терк бара, жашырын жерлеги сайлай, боюн терисин сыдырып, ол да кыанай, жашчыкыны да кыолундан тутханлай, кючден-бутдан элге жетди.

Ата журт -

узакьдан-узакь

Шахидатны гитче кызычыгы да бар эди, Асандан кичи. Дунягы энди келлик кыагынагы да.

Сурат туудурган эсгериле

Озгурлукну, тюзлюкню эмда ариулукну ёкюллерери

Насыпха, этген умутлары толду: Москвада Луначарский атлы театр студияда билим алганла, диплом кыолу болуп, артка кыайтыла. «Бирлешген иш сёгюлмез» дегенлей, ала эмда Нальчикде окууларын бошоп, сахнага чыкьганла да бир энчи, уллу коллектив кырадыла. 1941 жылы 30-31 майында уа Геляланы Рамазанни диплом иши – «Кыанлы кыалым» деген драмасы – таулу жамауатха сейрилик уллу сауга болду. Миллет темага ана тилде таулу автор (режиссёр да кеси) жазган драма чыгарма!

Жаболаны Мариям.

анамы тууган эгечи эди. Бизни юйю аз алмаганды мени кыоюна. Сабийлигибизде кыарындашым Элдарны бла мени Нальчикке элтип, анда суратха тюрюрген да ол болганды.

Дерт жетдириу

Акь-Сууда тохташхан немисли связистле «Серные ванны» деген жерден Нальчикге дери желим тышлы, тюрсюню, иничке ток жипчиклени жолуу узуну бла ётдюрген эдиле. Мариям аланы кёрюп болалмай эди. Ингир кырангы бет алгандан сора жипчиклени кытыпты бла туурап, юйюне алай кыачан эди. Адыргыга кыалдырган эди Нальчикдеги, Долинскедеги эмда элибизде тохташп турган немислилени.

Тёгерек агьачдан толду эди да, анда партизанла болурла деп, уучлаучула андан кыоркка эдиле. Мариямны тирилиги, кёлюн кыайгыга хорлатмаучусу жашауу кыыйн кезиулеринде анга болушандыла.

Фашист самолётла кёкде уча башлаганларында, ол тамата эгечи Шахидатны жашчыгы бла бизде эдиле. Атамы ана кыарындашы Бияслан эфенди барыбызны да бахчада уллу уругга букьдурду. Анда уа бир суукь, сабийлини тиллери чак-чак эте. Кёкден келген аман тауушла тохтагандан сора тышына

Баш иеси Бёзюланы Осман а - фронтда. Шахидатха Мариямны болушлугу бек керек эди. Ол эгечи бла кыалды. Юйге жан да кыошулду, кыагынакчыкь, Шахидатны экинчи кызычыгы.

Эзде болмай турган сюрюн эрттенлиги жетди. Халкыбызны «Студебекер» машинала бла Нальчикни темир жол станциясына ташыдыла. Узун товар вагонлагга жыйдыла. Бизни юйю, Мариямны анасы бла эгечлери бир вагонда, Шахидатны юйюрю башха вагонда, бир бирибизден жукь билмей, барабыз, ата журтубуз кюн сайын бизден узакьдан-узакь кыала.

Аллах жазыксыннганмы болур эди Османны юйюрюне бу ачы кезиуде Мариямны кыошуп?... Кыргызыстанга жетгенде, Шахидатны юйюрю болган сау вагон Исси-Кёл атлы бир жерде орналышдыла. Андан ары элге-жерлеге юлешинедиле.

Мариям бла Шахидат сабийчиклери бла жер тюрбийден ташкёмюр чыгарган шахтала тийресинде, Кызыл-Кыяда тохтадыла. Бизни юйюрюбюз да, анамы анасы эм аны дагыда эки кызы, сегиз адам болуп, бирге жыйылдыкь.

Бирге жыйышыу

Ахлуларын излеп тапханлагга ал кезиуде бир кесек заманга ала бла жуукь жашарга эркилик бериле. Мариямны, Шахидатны излей, сурай, Кызыл-Кыяда болганларын билгенлей, атам, ары барып, аланы Кыра-Сууга, кеслерине, кёчюртдо. Бир бири кыатында ишленген эки баракны биринде бизни юйю, тюз да кыоншулукьда турган бирсинде уа кыалганла жыйылдыла.

Эгечле бары да бирер жерде иште тохтадыла. Мариямны иши мирзеуу бла, ётмек бла байламлы эди. Налжан кыоншу элде устаз эди. Кичи

эгеч а, чий мамукну типип, аны урлукларындан айырган фабрикада иш тапды. Шахидат, бу уллу юйюрге юй жумушланы эте, кыарт анасына, сабийлеге да тамам иги кыраганды.

Кыадарына жолугуу

Уруш бошалгынчы окуна фронтдан жашла, атала, юйюрлерин излей, аз-аздан кыайта башладыла. Кыазаатда жигитлигин билдирген бызынгылы жаш – Гайыланы Хамит – келип кёрюндю. Аллахны буйругундан, аны бла Мариямны жашуу жоллары бир ызга тюзелди. Экиси да боз бетли Сыр-Дарьяны боюнда тохтаган Кыра-Сууну кыоюп, Тянь-Шань таулары жанындагы Кызыл-Кыяга кетдиле. Башындагы кыарла эсинге Кавказдагылыны келтире эдиле. Андача, мында да ингир алада элге тауладан сериуюн аяз ура эди.

Хамит бла Мариям юйю, юйюрю да болдула. Иш кёллю, адет-намысны билген юч жаш бла эки кыыз ёсдюргендиле. Борис, Барисбий, Алик да заманлары жетгенде аскер кыулуклары айырма бошоп, кыайта эдиле ата-ананы алларына. Барисбий военкоматны комиссиясындан ётген кезиуде, быллай кёкюрге болган батырны арсарсыз парашютисте хазырлаган частьха ийсек тийишлиди, дей эдиле саулукларына багга бичгенле. Эки кызычыкь да ата-ананы кыууандыра туруучуладан болдула.

Эл кырау

Кавказга кыайтханда, Хамитни эгечлерине Шхалукьда жер юлош бердиле. Ала кыарындашларын да ары чакьыра эдиле. Алай ол таулагга жуукьда жашарга сөөди, табийгатны ариулугун дайым кёрюп турурча. Холам-Бызынгы тардан кыутруп келген Черек сууну ашыгышлы булгаша, талаша барган толкунлары кёз аллында.

Артка кыарасанг, кыалын орман, ичинде уа – тюрлю тюрлю жаныуарла, кыанатлыла. Сыртлада уа кырдык, жашил кюйюз жайылганча... Былайны жаратхан адамла да кыошудула журт ишлер муратлары бла.

Таш, агьач жыйып, тауула ариу эл кырадыла. Заман а барады... Туудукьла да туудула. Бюгон а аладан туугыанла да бар... Жюреклеринде ариулукну сезимин айнытхан, миллет маданиятны дайым ёсерин суйген Хамит бла Мариям а, тёлюлеге ариу ыз кыоюп, жашуу жолларын тауусудула. Экиси да Черек сууну аргы жанындагы гелеуге кыошулгандыла. Жаннетте тынчайсыла бу огуруу эки инсан, тюзлюкню эм ариулукну да ёкюллерери.

ГУРТУЛАНЫ Мариям, педагогика илмуланы доценти, фольклорчу.

Юзюлген умутла

...Немисли фашисте 1942 жылны октябрь айында Нальчикке киргенлеринде, миллет театр ишин кыойган эди. Насыпха, Жангы жылны байрамы озуп, январь айны 3-чю кюнюнде танг эрттен душманла кыачып, Кыабарты-Малкыардан кери болганлай, умут бар эди театры жангыдан ачып, анда оюнла салып башларга.

Не медет, таулу халкьга жангы палах тууду. Уруш тамам ахырына жетгинчи окуна, 1944 жылны март

Ашау-жашау

Мадарымлы, жигерли ата-бабаларыбыз

Чегем ауузунда акылманыбыз тууган юйге арт жыллада кеп адам жюрюйдю. Тетуулары Хадис «Къайсыннга жюз атлам» деген проектни жашаууга кийирип башлаганлы, къонакыла ары тыш къыралладан окуна жетедиле.

Поэтни сыйлай келгенлеге деп ары уллу жол салынганды. Къулий улуну юйюне кетюрюлюп баргъан жерде сол жанынга къарасанг, ол бетде тауну юсю бла келген быргылыны кересе. Ала бла Эл-Тюбюне башындан таза тау суу келеди. Ол бюгюн ишленген ыз болмагъанын а чегемлиден эшитгенме.

Художник, архитектор Эммануил Бернштейн малкър халкны эртегили эсгертмелерин тинте келгенде,

«Архитектура балкарского народного жилища» деген китапта былай жазады: «Ол заманны сейир затларындан бири – тарны бир бетинде Чегем сууну сол жагъасы табада Къулийланы Ахманны жер юлюшюно башы бла агъач къырыкъла тартылыпдыла. Ала

бла ёргеден, Жылгы сууну башындан, ичер, сугъарыр суу да келеди элге. Къырыкъланы ташладан къаланган хуна тутады. Тау ызы тиклигине кере, ала, сууну келиую бирча болурча, тик энишге бир бирге байланып, алай салынгандыла...»

Тау жерледе сугъаруу системаланы юслеринден «Балкария» деген тарых ишинде Абайланы Мисост да жазгъанды. Ол айтханнга кере, тертерк къургъакъ желле ургъанлары себепли тау ауузда жер мылысыз болуп къалады, жайда уа гитче тау суучукъла да къуруйдула. Анда жукъ ёсер амал

тапмай, таулула жалгъан сугъарууну хайырланадыла, къазып, арыкъ этер амал болмагъаны себепли суу барырча, агъач къырыкъла жарашдырадыла.

Миллет тарыхыбызгъа къошумчулукъ этген Газаланы Исхакъ «Акъ ниетте къалам къыйгъан» деген китабында

ланы этер ючюн, агъачны Мёлюшкюден ёгюз арбала бла келтиргендиле дейди. Бутаклы томуроула нарат агъачдан эдиле. Бутаклы уа нек? Алла агъач чайырлы болады, ол себепден чиримей да кеп турады.

Аланы орталарын тазалагъандан сора, Жашау былай ишледе сынамы болгъан дюгерли танышын чакъырып, къырыкъланы аны айтыуна кере орнатханды. Аланы бир кесеклери бусагъатда Жашауну туудугу Мырзаланы Омарда сакъланады.

Малкър халкны бурун жашау къолайыны юсюнден кеп алимле жазгъандыла. Ала белгилегенге кере, былай сугъаруу амалла башха жерледе да этилгендиле. Сёз ючюн, Холамда Жабо къала сноелген жерде да болгъандыла агъач суу къырыкъла.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

ХАЛКНЫ КЕЛДЕН ЧЫГЪАРМАЧЫЛЫГЫ

Нарт сёзле акыллылыкъларын тас этмезгендиле, ала алыкъа кеп мёлюлеге жарарыкъдыла

Окъуу болмагъан халкъ бурун заманда окуна кесини жашауунда, турмушунда тюбеген ахшы затланы багъалагъанды. Аны бла бирге уа ол кемчиликлени кетериге болушхан, акыл, тюз оюму, терен магъаналы сёзлени тап жарашдыргъанына сейирсинесе, хурмет бересе. Ала кеп ёмюрлени ичинде къурала, тёлюден тёлюге кече, жангълары да къошула, бюгонлюкге дери жетгендиле.

Нарт сёзлени юслеринден акылманыбыз Къулийланы Къайсын былай дегенди: «Ол кючлю, деменгили сёзле кюйсюз заманны окуна хорлайдыла, ала асыл нарт батырлагъа тийишлидиле». Белгили В.Дальны. «Ангълатма сёзлюгюнде» да айтылады аланы юслеринден. «Пословица – къысха юретиудю, ол халкны акылыды», - дейди алим.

Бюгонлюкде нарт сёзле къачан эм къалай жаратылгъанларын, баям, жаланда тутучулы билимлери болгъанла айталлыкъдыла. Алай а ала бурун заманладан келгенлери, кеслерине ата-бабаларыбызны кеп ёмюрле бла саналгъан акылларын, оюмларын, эслерин жыйышдыргъанлары уа хакъды. Бюгонлюкде да бу сёзле жангы тёлюлене англанына тюрле, юретиу жаны бла уллу магъананы тутадыла.

Аланы къайсы биринде да педагогика ышан, башхача айтханда уа, ангълатуу барды. Кеслери да сабийлени юретиу-интеллектуал (билим беруу), эстетикалы, производстволу, адеп-къылыкъ жаны бла излемлерин жалчытадыла. Бу сёзледе кичилени юретиуу бла алагъа бир жукъну тюшондюрюу бирге болгъанларында да эс бурурга тийишлиди. Ала жюпте, кесгин айтылдыла. Жашауну къайсы тюрлю жанын да ачыкълагъан эм кёргозген, бошалгъан айтымны формасында жюрютоледиле.

Былай къарагъанда, нарт сёзле озгъан заманча да кёрюнедиле. Болсада ол алай тюрлюдю. Ала халкны жашап тургъан ауазыдыла: ол кесини эсинде, акылында жаланда тюненени бла бюгонню угъай, тамбласында керек боллукъ затланы да сакълыйды. Аны себепли нарт сёзде келлик кезиуню юсюнден айтыла эсе, ол бюгонню эм боллукъ замандагъы кез къарам бла айтылады, халкны акылында игилик бла аманлыкъгъа къаллай багъа берилгенин ангълатады.

Аланы юслеринден белгили алим Я.Коменский былай жазады: «Поговорка – ол къысха эм кесгин айтыудю, анда бир затны юсюнден билдириледи эм башханы уа эсинге салады». Нарт сёзде педагогика ышан болгъанын огъарыда сагъынганбыз. Аны бла бирге уа аланы хайырланнганда, биринчиден, юйретген адамныгъ эси айныды, экинчиден а, ол билмеген затына эс бурурга юйренеди.

Бу сёздеде адамны жашаууга, игиге тюшондюрген материал да асламды. Алада бек жайылгъан тюрлюсю юретиудю. Педагогика кез къарам бла аланы да юч тюрлюсю сейирди: ариу къылыкъны юлгюсю, таматаланы кеслерин тап жюрютюрге чакъыргъан, билим беруу магъанасы болуп, юретиуно борчун ачыкълагъан.

Нарт сёздеде сабийлени туугъанларындан башлап, жашауда кеслерине жер тапханларын, аланы тюз жолгъа салуу амалланы, мадарлары да кёрюрге, ангъларгъа боллукъда. Кеслерин да бурун заманладан бери жаланда юретиу мурат бла угъай, окъутуу жаны бла да хайырланып тургъандыла.

Къысха айтым халкъ барысы да бирден къурагъан бир затды, аны себепли

анда саулай миллетни онгу белгили болады. Ол жашауну къалай ангълагъаны, эси, оюму ачыкъланады. Биреулен къурагъан, тап жарашдырылгъан афизм кепчюлюкно акылын билдирмей, белгилемей эсе, халкъ сёзюне – нарт сёзге – айланмайды. Болсада бир авторну айтханы саулай миллетни ауузунда жюрютюлюп къалыргъа уа тюшеди.

Нарт сёзлени адамны эсинде сакъланырча тап формалары барды, къуралыулары да сейирди. Тюрлю-тюрлю тилбургъучланы, рифмаланы, ритмиканы, сёз оюнланы болушлугуу бла да билерге боллукъду. Былайда поэзия акылыны сакълагъан, айнытхан эм жайгъан амалны керебиз. Аны бла бирге анда да юйретиу, ангълатуу сакъланады. Хар заманда да аны баш эм ич магъанасы ол болгъанды. Бир жанындан, алада юйретген адамны акылына келген зат барды, бирси жанындан алып къарасагъа а, тюз жолгъа, ариу къылыкъгъа чакъырыу: ортакъ ёгюзден кеси тананг игиди.

Алимле бу оюму айтымланы магъаналарына, ангълашынууларына, суратлагъан мадарларына кере аланы эки къауумгъа – пословицалагъа бла поговоркалагъа – юлешедиле. Сёз ючюн, биринчиледе магъана саулай, толугу айтылады, жартылай къалмайды, жашау магъанасы болгъан затны юсюнден ахыр оюм этиледди: жети ёнчеле да, бир кес.

Поговоркалада уа ачыкъланган зат толусунлай айтылмайды, ахыр фикир этилмейди, аны тынгылагъан адам кеси чыгъарады: юйюм деген юйю тенгли таш кетюрюу.

Былада дагъыда бир энчилик барды. Пословицалагъа саналгъан айтымла

эки баш членлине боладыла. Бирсиледе уа ол бирди. Сёз ючюн, чыбыкълыкъда бюгюлмеген, къазыкълыкъда бюгюлме (пословица). Дагъыда башха-башха жалгъаулары болушлукълары бла нарт сёзле сагъынылгъан эки къауумгъа юлешинирге боладыла.

Поговоркалада энчи адамланы, тукъумланы, эллени терс ишлери башхала ол затны этмесинле, къайтармасынла дегенча, эсгеруу, юлго халда халкны эсинде сакъланнганы уа бютюн сейирди. Сёз ючюн, оную амалтын Зылгъа тогузу юй топ болгъанлай, тели Жанибек къошха баргъанлай, Доммай анасын кетюргенлей. Былада ангълашыныр гъа керекли зат айтыла тургъан тексти кесиндеги магъанасындан тышына чыкъмагъаны да энчиди. Поговоркалада метафоралылыкъ да жокуду.

Айхай да, эркиндиле алимле аллай шартланы келтирирге, аланы тюрлюлерин кёргозюрге да. Ол ахшыды, илму алай къурадыла. Алай а нарт сёзле халкны эсинде, акылында жаратылгъандыла эм сакъланадыла. Аны себепли алагъа ким эсе да, къачан эсе да бирде къурагъанлагъа угъай, кесибизни, ёз ата-бабаларыбызны осуятынча ангъларгъа, хурмет берирге борчлубуз: кёрген кёргенни этер, кечген арбасын жегер.

МОКЪАЛАНЫ Зухура хазырлагъанды.

Жашауубуз берген бла алган, айтхан бла тын-гылаган, ётюрк кыуанч бла кёзбау лакырда болуп кыалганына кыйналабыз. Жарсырга уа, бир бек жууук адамыбыз болмаса, юйреналмайбыз. Олтурабыз ёлюкно кыатында, эсибиз узак кетип, ариу айырылалмай. Ол кёз туурабыздан кеткенлей а, ачык халарга болабыз. Кыйгы сёзге кир-рип келгенлени, чыгып бер-ганланды да бетлери бирча кыйгысыздыла.

Асламыбыз кеп алырга, кеп жыярга кюрешед-ди – байлыккыны, махтауны. Ала экиси да аздыла, хар кимге да жетмейди. Аны юсю бла этебиз кёлкялды бир бирге. Энди махтау бла байлык бирге жюриюйдюле. Алгын биринчи жигерлик, таукеллик, тирилик, игилик, жигитлик бла бирге эди. Энди уа ырысы бла.

Барыбыз да – менме деген-

ле. Сёзю, махтауны да учу алып, багъа берирге сюебиз. Бир кесек юйренген да эт-генбиз анга. Былай барсак, борчубуз кыабырыбызны бас-ханлай туруп. Бу, ол дуняда да киши кыачалмагъанды кесинден.

Жазычуну сагышлары
Бет ташлау

Алгын биз быллайла туюл эдик, деп келе-ди эсиме. Бусагъатда уа алгынча туюлбюз. Туман ичинден кыраган жулдуз-ча, ёчулейими, кыалай-мы деп, мутхузу, мудахды, жартыды жашауубуз. Не эсе да бир керти затны тас этип, жарыталмайбыз аны жолун.

Бирлерибиз тохтамагъан кюрешден эригипми, хура туюбден кыраган су-сарча, кыркыууну кетерал-майдыла кыарамларындын.

Хазырдыла кыачаргъа. Алай кыйры кыачын журтундган, жеринден, миллетинден?

Бир-бирлерибиз а кыары-лулагъа ушаргъа кюрешип, кылыгыбызны, ич сыры-бызны, сыфатыбызны да тюрлендиргенбиз. Таныр-

ламы бизни артда: «Была таулула, малкърлыладыла!» – деп?

Ата-ана жылыуны тас эт-ген адамгъа келгенча, келедиле ёксюз кыагыш-ла башыбызгъа. Киредиле, чамландырмазгъа кюреше, буюгъуп, эшиклены акырын, таушусз ача. Сора... сюеле-диле мююшде. Алагъа тёр да, сый да жокъду. Къайдан болсун, соймекликигибиз-ни, кертилигибизни, тазы-лыгыбызны хуржун-кыюун

сагышла хорлагъан жерде? **Башалагъа** ушаргъа кю-решмесенг, кыйынды жашагъан. Хатер этсенг – тели, жумушак болсанг – хыра, жандаурлукъ эт-сенг – кыарыусуз, сый-намыс берсенг – кёзбау сунадыла. Кыйынды. Олтурама сора кеси кесими талай, нек айт-мадым алайда алай деп, нек этмедим былайда былай деп.

Бирде, бир бек кыйын болса, эски суратланы алама да, кырайма атам, анамы, ата-бабаларымы бет-лерине. Кыйры кетди алада болган? Бизге кёчерге керек туюлмо эди кыан бла, жан бла? Ол башха жашау эди... Бош юйге иеси кыйтханча, кыйтады жюрегим жерине. Сора акъ тытыр бла, эртте-деча, сюртеди кыабыргъа-ларын, жууады терезелерин, полларын, сыйпайды чы-ракъларын. Ариу жарытырча.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ыйыкългъа гараскан

16 июльдан
23 июльгъа дери

Къочхар. Сиз кеси кесигизге бек ышанасыз, хар кыйын ишни да тамамлар-га кюрешип. Асыры бек тири болуп кюрешмей, хар затны кеси аллына бурмагъа кыюгъуз. Болум тап жанына бурулулча ышаныу чыгыпды.

Тана. Ыйыккы ахырын-да кёлюгюз аламат бол-лукъда, юйор жашауугъз да - ырахат. Финансла жаны бла кыолайлыгыгыз кыуандырылдыкы. Алай бу жетишимге жетер ююн кесигизни жюрегигизге иги тынгылапгыз.

Эгизле. Учуулулгъу-гузну бусагъатда бироз бир жанына этерге кюре-шигиз. Ахча – бохча жар-сыуларыгызгъа артыкда эс бурсагыз иги боллукъда. Бусагъатда бироз кыйыныракъ болумла чыгарык-дыла. Жууук адамларыгызгъа таянырга кюрешигиз.

Айырычабакъ. Финансла болумугъз бусагъ-атда аламатды. Къоран-чларыгыз фейда тошор-генигизден эсе азыракъды. Жангы оюмларыгыз да асыры кёпден, аланы тийишлисича жашауга кийриуно юсюнден сагыш этигиз.

Аслан. Ары бла бери бола турган кезиудю сиз-ге. Тюз оноу чыгарырга да бироз кыйыныракъды. Кесигизден, тегерегизде-гиледен да асыры кёп зат излейсиз. Бироз солургъа, тынчайырга заман жетгенди.

Кыыз. Бу ыйык жаша-уугъзда улуу магъананы тутады, бусагъатда сиз аны алыкы иги аныламагъан-лыкъга. Сайлау этерге да тошерикди. Эсигизде болсун, бир затны айырсаргыз, кёлюгюз ушатхан башхасын унутуп кыйсагыз игиди.

Базман. Бу ыйыкда сизге фортуна ышарлыкъ-ды. Бизнес бла байламлы ишлеригиз да тохташы-рыкдыла. Жангы жолладан кыачагыз, ала иги эсеплеге келтирик амалладыла.

Акырып. Сиз кыюлгъу-зда оноуну болмагъанча сезип, хар кимге да кесигиз айтханы этдирирге кю-сериксиз. Келлик кюнню юсюнден сагыш эте билиуогюз а жангы башламчылыкългъа элтирикди.

Маручу. Жашауугъ-зда тюрленуле сакълый-дыла. Аланы ахшы неда осал боллукъларына уа кесигиз жууапысыз. Хар зат бу кюнде кыюлгъузды. Хайт деги!

Текемойоз. Бу ыйык-да солусагыз игиди. Нек дегенде кеп ишлегенсиз, чыккъан жарсыула да сиз-ни жюрегигизде ыз кыюгъ-андыла. Алай жулдузла уа бусагъатда сизге болмагъанча жарык жолла тежеп турадыла.

Суукъуй. Сизни кый-нан турган ишле озган замандадыла. Бусагъатда ырахатлыкъ кезиу жет-генди. Бу ыйыкда жангы танышуула да болурча кёрунедиле. Сау-лугъугъузгъа уа бек сакъ болугъуз.

Чабакъла. Бу кюнде нек эсе да ахча жарсыула кёлюгюзю бегирек бий-леп турлукъдула. Иш бла байламлы проблемала да тынчайтадыла. Кыалай-алай да, туюлолп кыалмагыз, бир затха да эс бурмагъанлай, тири болурга кюрешигиз.

Саулукъ

Дуняны плумбир кыутхарлыкъды

Диетологла сютден хазырланган сууукъ мороженоени эм хыйырлы татлыгъа санайдыла. Ол керти да алайды.

1. Тамаккыны кючлейди
Боллуучуду, исилликде бит-теу юйюрге эскимо алырга кюсейбиз, алай алмайбыз. Тамакълары ауруп кыалса уа, бусагъатда хауаны халы тюрлене-тюрлене турган заманда, деп сагышлана-быз. Болсада бош кыйгы этебиз. Кызыуда плумбир бла эскимо саулукъгъа бек игидиле. Мороженоени ашар-гъа отоларногогла да эр-кин этедиле.

Сёзсюз, аны гитче – гитче

Магъаналыды!

Сютден хазырланган болсун

- Бу татлыны, битим жаула кыошулмай, башы алын-магъан сютден хазырланганы эм магъаналыды, - дейди диетолог Людмила Денисенко. - Тюрлю – тюрлю «Е» харф-ла болгъанларына бла кыалгъанларына да эс буругъуз. Унутмагъыз, мороженоеде жау не кыадар аз болса, анда бал туз ол кыадар кёпден. ГОСТ-ха кёре хазырланганда жаулугъу 12 процентден аз туюлдо, бал тузу уа – бек аздан 14 процент. Жемеш – жилек мороженоеде уа шекер 25 – 27 проценти. Андан сора да, жауларакъ мороженоени гликемикалы кёрюмдюсю алашаракъды, ол дегенибиз, аны ашагъандан сора къанда бал тузну ёлчеми алай терк кётюрюлжукъ туюлдо.

Анда кыошакъ затла аслам эселе уа (шоколад, глазурь, чертлеуок, мармелад, джем, карамель эм башхала), ол заранлыракъ эм калориялы болады.

кыабып ашаргъа керекди. Тамаккыны алай кючлеу – ол жайгъыда, ызы бла кюз ар-тында да суукъдан чыккъан ауруулагъа кыажау турургъа болушды.

2. Ауурлукъну азайтады
Сейир этдигизми? Арген-тиналы врач-диетолог Бер-нардо Лафуэнте, сёз ююн, арык болургъа кюрешген саусузларына кюн сайын мороженоени ашаргъа бу-юрады. Аны айтыуна кёре, анда калиций асламды, ол а калорияли койдюрюрге себепди.

Бирге алып айтханда, эки жанындан да хыйырлыды – сюеклени кыатдырады, жау-

ланы зритеди. Андан сора да, мороженоеде хайырылы ли-пидле, протеинле, минералла эм аминокислотала бардыла – саннга керек жоу чакълу бир зат. Алай ауурлукъну азайтханы бла уа, не десек да, даулашырга боллукъды.

3. Нерваланы тынчайтады
Сютден неда сют башдан хазырланган мороженое нерваланы аламат тынч-айтады деген эсепге келген-диге жоу адамны бу жаны бла тинтгенлеринден сора французлу алимле. Бирле-ге мороженое бергендиле, башхалагъа уа – стакан сюте. Биринчилени халлери аны ашагъандан сора иги жаны-на тюрленгенди!

Плумбирде триптофан аминокислота барды. Ол а серотонинни – насыпны гормонуну - чыгарылыу-уна себеплик этеди. Андан сора да, мороженое жукъуну игилендиреди. Салкын да боласа, санларынг да бош-ланадыла.

Бу сууукъ ашарыккыны тын-гылы тинтгенден сора ол чынты антидепрессант бол-ганы да ачыкъланганды. Алимле ангылатханларына кёре, бу татлыны ашагъан кезиуде мыйыда сыйген макъамлагъа неда жюрегин жаратхан адамгъа туюбеген заманда кыозгългъан сез-имлеге жууапылы бёлюмле тиргизиледиле.

Анна КУКАРЦЕВА.

Аны бла бирге уа Аналыкъга себепди

Саулукъ сакълануу Гар-вард школасыны алимлери бир ненча тинтиуден сора, сууукъ десертни хайыр-ланмагъан тишируладан эсе, бу татлыны терк – терк ашагъанланы ана болур-гъа онглары 25 процент-ге бийгирек болгъанын ачыкългъандыла. Алимле ангылатханларына кёре, мороженоеде тиширууну саулугъуна себеп этген энчи жаула бардыла.

Танышларыбызны атларын нек ажашдырабыз

Баям, сизге да адамны атын айтхан кезиуде жангыллы, уялыргъа кеп кере туюшген болур. Былай кыарасанг, жууукъ шубхугъузда неда танышыгызды, сора нек айта-быз Наташаны орунуна Настя деп неда Денисни орунуна Игорь деп? Аны бла бирге адамны керти аты башынган чыгып кетгенчады. Дюкюну университетинден америкалы алимле бу болумгъа кепле эм терк – терк туюбедиле, деп тынчайтадыла. Биз адамгъа

аны социал кыауумунда бол-гъан инсанны атын айтып кыюргъа болабыз: сёз ююн, бир класода окъугъанланы, бирге ишлегенлени, юйор-дегилени.

Аны бла бирге мыйыны те-ренинде юйюрюн келечисине биз анда жашагъан кючюкно биз анда санайбыз! (Киштикле-ни бла башха жаныуарланы угъай.)

- Бизни тинтиуюбюз итлени бла адамланы араларында энчи байламлыкъ болгъанын

туура кёрюзтгенди, - деп бел-гилейди Дюк университетни докторанты Саманта Деф-флер. - Кючюкле кеслерини атларын киштикледен эсе игирек биледиле. Аны ююн болур аланы адамланы юйор жашауларына илешгенлери да.

Атлада жангылуду фоне-тика жаны бла бирге ушау да магъананы тутады: асламы-сында бирча ал кескелери неда ахырлары болгъан атла-ны ажашдыручудула. Адам-

ланы бирге ушагъанлары уа алай магъаналы туюлдо.

Ата-анала сабийлерини атларын ажашдырадыла, ала кыыз бла жаш окъуна болсун-ла. Психологлары белгиле-генлерине кёре, жаш адам-ла, абаданла, тишируула, эр кишиле да бу жаны бла бирча жангыллыргъа боладыла. Сёз ююн, студентле пенсиячы-ладан бир азыкыгъа маж-алыракъдыла.

Ольга АЛЕКСАНДРОВА. «Комсомольская правда».

Фестиваль

Кёз кьаматхан жыйрыкыла

Чирик кёлню тийресинде бардырылган «Алтын кьол» байрамга, башха чемерлиден сора да, тигу ишни устасы Карачаевск шахардан Чомайланы Замира да келген эди. Жаш адам, суу суратча, ариу кызы. Ишлеген, окьуган да этеди. Арада бошурак заманы болса, таулу жыйрыкыла тигеди. Кеслерича, кьарачайлылача айтханда – чепкенле. Кьызыл кьатападан, лаудандан эм башха тюрлю кьумачладан этилген жыйрыкыла, юслеринде алтын накъышлары бла, асыры ариуладан, жым жылтырай эдиле.

Байрамга келгенле, бютюнда тишируула, алагъа сейир этип кьарагъандыла, жаш уста бла халпарлашхандыла, ыспас этгендиле. Замирага бу кюнледе жыйырма бир жыл толгъанды. Байрамы бла алгъышлай, узакъ ёмюр, иги кьадар тежейбиз. Мындан арысында да аладан да алаамат жыйрыкыла тигип, уллу кёрмючледе да кёргюзтюр, таулу тиширууу сыйын бютюнда кётюрюр деп ышанабыз.

Кийик жаныуарлары тюз саулачадыла

Фестивальга суратчы Геттуланы Сакинат да келтирген эди кесини кьол ишин. Алада уа табийгъат пейзажлары, кийик жаныуарлары гинжилерин кёрнорге онг болгъанды. Ол аланы ишлегенде кьагъытны, клейни, гипсини хайырлангъанды. Бу материалладан жарашдырылган кийик суратчыга столдан секирип,

кьачып кетерикге ушайды. Кьанганы юсонде кьара жюзюмле уа тузланган тылыдандыла. Ол да бузулмай кёпге дери сакъланат. Сакинатны кьол ишин аслам адам жаратды. Уста бла хапар айтдыла, бюсюреген чыгъармаларын сатып алдыла. **ОСМАНЛАНЫ Хыйса.**

Следствие управление

Жалгъан документлеге кёре ахча ётдюрюлгенди

РФ-ни Следствие комитетини КьМР-де Следствие управлениыны кьуулукчулары Урван районну Псыгансу элини башчысын терслеу материалла ахчандыла. Ол РФ-ни Уголовный кодексини 286-чы статьясыны 2-чи кесегине бузукълук этгенине ишеклик барды,

башха айтханда, кьулугъун оздуруп хайырланганды. Следствияны оюмуна кёре, элни башчысы конкурс ишле бардырмай, законлагъа бузукълукла этип, 2015 жылда 30 июньда «Южная нерудная компания» общество бла баш

водозабору тапландыругъа келишим этгенди. Бу жумушлагъа 7 миллион сом бёлюннгенди. Ызы бла октябрь айда ол подрядчикле битеу белгиленнген ишлени толтургъанларыны юсюнден жалгъан документле хазырлагъанды. Алай жумушлары бир

кесеги уа тамамланмай кьалгъандыла эмда жангыртыу ишле семиртилип кёргозюлгендиле. Болсада организацианы счётуна ахча толусунай ётдюрюлгенди. Бу шартла бла байламлы следствие бардырылады, улловный иш андан ары тинтиледиле.

Полиция

Хыйлачылары айтханларына ийнанып кьалмагъыз

Хыйлачыла технологиялары айныгъанларын кеслерине тапплыкыга хайырларыугъа хазырдыла. Аны бла байламлы РФ-ни МВД-сыны Нальчик шахарда управлениыны кьуулукчулары мобильный телефонлары иелерин сакъ болурга чакъырадыла. Асламында хыйлачыла тамата тёлнюно келечилерин алдал, аланы ахчаларын кьолгъа этерге ёчдюле. Кесигизни эмда ырыскызыны сакъларга сие эсегиз а, бир ненча

женгил жорукъну билирге тийишлиди. Алай бла хыйлачылыкны бир ненча адам бирге жыйылып этедиле. Ала эсде-бусда болмай турган адаманы телефонна сёлешип, право низамны сакълауу органы келечилерибиз, сизни жууукъ адамыгъыз бизни кьолубуздады, аманлыкчылык этгени, авариягъа тюшгени, наркотиклени, сауутланы асырагъаны ючюн тутулгъанды деп кьоркьутадыла. Алай аны кьутхарыр

онг барды, жалаанда биз айтхан счётха ахча салыгъыз. Алай танымагъан адамлары айтханларын толтуруугъа ашыкмагъыз, бютюнда сизден ахча излей эселе. Жуугъугъуз бир кыйынлыкыга тюшгенин эшитгенлей, терк окьуна ол адамны кесине сёлешип, ишни болумун соругъуз. Аны телефону ишлемей эсе уа, жууукъларына, танышларына, биргесине урунганлагъа сёлешип, халарны сурашдырыгъыз. Дагъыда право низамны

сакълауу органы келечисине дегенден кьайсы бёлюмде, кьулуккъа ишлегенин соругъуз. Быллай жарсыулу болумда терк сакъш этерге, тюз оюм чыгарыргъа кьыйынды. Болсада сакълыкны тас этмезге корешигиз. «02» телефон номерге сёлешип, ары сиз жарсыгъан адам тюшгенин бла кьалгъанын соругъуз.

Нальчик шахарда УМВД-ны пресс-службасы.

Излеу

Эки жылны ичинде белгисизди

Росейни МВД-сыны «Проходненский» муниципалитетле аралы бёлюму Полуян Кирилл Олеговични кьайда болгъанын тохташдырады. Ол 1992 жылда туугъанды, Москва областыда, Балашиха шахарда, Никольско-Архангельский микрорайонда, ПСЗ орамда регистрация этилиди. Жаш Проходнахи шахарда жашагъанды. Ол 2014 жылда 16 июньдан бери жууукълары бла байламлыкыны тас этгенди.

Республиканы хурметли жамсауат! Полуян Кирилл Олеговични кьайда болгъаныны юсюнден бир жуукъ биле эсегиз неда аны кьайдагъысын тохташдырыргъа болушурукъ шартла бар эселе, бу телефон номерлеге сёлеширгизни тилебиз: **8 (86631) 7-58-02, 7-67-02; 02.** Неда полицияны жууукъдагы бёлюмюне белгиле этигиз.

Халгъа осал кюнле бла сагъатла

2016 жылны 16 июльдан 20 июльна дери
16 июль, шабат кюн
(бегирек 09.00 сагъатдан 12.00 сагъатха дери)
Жиклеригиз бла баууругъуз ауургуа боллукъдула. Диета тутарга кюрешигиз.

19 июль, геюрге кюн
(бегирек 12.00 сагъатдан 17.00 сагъатха дери)
Жик ауруула кьозгъалырыкъларына кьоркьуу барды. Ауур кётормегиз.

20 июль, барз кюн
(бегирек 09.00 сагъатдан 12.00 сагъатха дери)
Эрттеден бери кьыйнагъан аурууларыгъыз жангъан чыгарга боллукъдула. Стресследен кесигизни сакъларгыз.

Татьяна ДУБКОВА,
Тёгерекдеги болуланы бла геофизика прогнозланы инструмент тинтиулерины арасы.

КьМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини, «КьМР-ни асламлы информация учреждениаларыны ишлерин жалчытыуу комплекс ара» кьырал казна учрежденианы, КьМР-ни Журналистлерини союзуну, «Заман», «Кабардино-Балкарская правда», «Адыг псалъэ», «Горанка», «Советская молодежь» республикалы газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналлары редакцияларыны коллективлери, «Кьабарты-Малкьар» ВТК-ны, «Нальчик» ОРТК-ны, «Кьабарты-Малкьар» РИА-ны, «Эльбрус» китап басманы, «Тетраграф» ООО-ну коллективлери **ГАЙЫЛАНЫ Хабибуллахны кьызы Ритагъа** аны анасы **СОЗАЙЛАНЫ Кьонакны кьызы Сурагъа** ёлгенине уллу бушуу этип, кьайгы сёз бердиле.

«Заман» газетни редакциясыны коллективи **ГАЙЫЛАНЫ Хабибуллахны кьызы Ритагъа** аны анасы **СОЗАЙЛАНЫ Кьонакны кьызы Сурагъа** ёлгенине уллу бушуу этип, кьайгы сёз береди.

Учредитель: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенты бла Правительствоу

<p>Баш редактор АТГАЛАНЫ Жамал</p> <p>РЕДКОЛЕГИЯ: ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары) ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары) ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь) МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлюмюне таматасы) ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмюне таматасы)</p>	<p>ТЕЛЕФОНЛА: Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.</p> <p>Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.</p> <p>Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532</p> <p>Газетни басмагъа КьМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.</p> <p>Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33</p>	<p>Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салыннганды.</p> <p>ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНЫЛА: Кулдыланы Зульфиа - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфиа - жууаплы секретарыны орунбасары; Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 4-чю бетле), Гезяланы Валентина - (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.</p> <p>Тиражы 2100 экз. Заказ № 996 Багъасы 15 сомду</p>	<p>РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:</p> <p>360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5 электронный почтасы: elbor_50@mail.ru</p>
---	--	---	--